

ODPOVĚDNOST V PRÁVU ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ

2015

Ilona Jančářová

DRUHY ODPOVĚDNOSTI

1. Správně právní
2. Trestně právní
3. Občanskoprávní
4. Odpovědnost za ekologickou újmu

Správně právní odpovědnost

- Sekundární povinnost strpět a nést sankci, která vzniká v důsledku porušení povinnosti primární

Retrospektivní pojetí právní odpovědnosti

Odpovědnost správně právní

Správní delikt – protiprávní jednání, jehož znaky jsou stanoveny zákonem, které není trestným činem a za které ukládá trest podle předpisů správního práva správní orgán

Znaky správního deliktu:

- Protiprávnost
- Jednání
- Odpovědná osoba
- Trestnost jednání
- Zavinění (pouze u některých deliktů)

JUDIKATURA

Jednání:

- Opomenutí je stanoveno na roveň konání, jestliže subjekt nevykonal to, co bylo jeho právní povinností

Odpovědnost správně právní

Předpoklady správně právní odpovědnosti:

Objektivní

- protiprávnost jednání,
- škodlivé následky tohoto jednání
- příčinný vztah mezi tímto jednáním a následkem

Subjektivní

- zavinění

Odpovědnost správně právní

Správní sankce:

- a) Správní tresty
- b) Správní sankce obnovující povahy

Sankce – nepříznivý následek ukládaný v důsledku porušení právní povinnosti

Správně právní odpovědnost

Lhůty k ukládání sankcí:

- objektivní
- subjektivní

PŘÍKLAD

Vlastník pozemku při provádění terénních prací rozhrnul zeminu ke kmenům vzrostlých stromů až téměř k jejich koruně, což by mělo za následek jejich odumření. OOP proto uložil vlastníkově opatření k nápravě - uvedení do původního stavu ve lhůtě 3 měsíců. Náprava provedena nebyla a OOP uložil pokutu po uplynutí 3 a půl let po té, co rozhodnutí nabylo právní moci.

Podle kterého ustanovení zákona č. 114/1992 Sb. byla pokuta uložena? Byla dodržena objektivní lhůta k uložení sankce?

JUDIKATURA

- Jednání, jímž pachatel udržuje protiprávní stav, závadný z hlediska správního práva, tvoří jeden skutek a jeden správní delikt až do okamžiku ukončení deliktního jednání, tj. až do okamžiku odstranění protiprávního stavu. Lhůta pro uložení pokuty, případně pro zahájení řízení o uložení pokuty, začne běžet teprve od okamžiku ukončení trvajících správního deliktu. Pokaždé, když se správní orgán dozví, že delikvent i nadále udržuje protiprávní stav, počne vždy běžet nová subjektivní lhůta k uložení pokuty.

Správně právní odpovědnost

Odpovědnost za správní delikty:

A/ Odpovědnost za jiné správní delikty

B/ Odpovědnost za přestupky

Procesní předpisy (v platném znění):

Správní řád 500/2004 Sb.

Přestupkový zákon č. 200/1990 Sb.

Složkové předpisy (zvláštní)

Správně právní odpovědnost

Přestupkem je zaviněné jednání, které porušuje nebo ohrožuje zájem společnosti a je za přestupek výslovně označeno v tomto nebo jiném zákoně, nejde-li o jiný správní delikt anebo o trestný čin.

Není-li správní delikt, jehož znaky jsou uvedeny v zákoně, výslovně označen jako přestupek, jedná se o **jiný správní delikt**.

A/ Odpovědnost za jiné správní delikty

Sankce:

- pokuty
- opatření k nápravě
- odebrání věci
- odejmutí uděleného souhlasu či povolení
- zákaz nebo omezení činnosti

Jiné správní delikty - příklad

Firma Lidl pokácela, bez povolení před svou nově postavenou provozovnou ve Vyškově řadu vzrostlých stromů, aby na supermarket bylo ze silnice pořádně vidět. Občané upozornili na tuto skutečnost orgán ochrany přírody.

Komu a podle kterého ustanovení zákona č. 114/1992 Sb. bude sankce uložena?

B/ Odpovědnost za přestupky

Sankce :

- napomenutí
- pokuty
- zákaz nebo omezení činnosti
- propadnutí nebo odebrání věci
- jiné podle zvláštních předpisů

Přestupky - příklad

Panu L.H. roste vedle domu stará lípa, obvod jejíhož kmene je větší než 80 cm měřeno ve výšce 130 cm nad zemí. Vzhledem k tomu, že lipové květy mu padají na auto a ničí lak, rozhodl se, že lípu pokácí. Lípa stojí na jeho vlastním pozemku a vlastníka pana L.H. nenapadlo, že k tomu musí mít povolení.

Podle kterého ustanovení zákona č. 114/1992 Sb. lze uložit sankci za nedovolené kácení?

Trestně právní odpovědnost

Trestní zákoník č. 40/2009 Sb.

TČ proti ŽP (Hlava VIII):

- ohrožení a poškození životního prostředí (§§ 293, 294)
- speciální skutkové podstaty (§ 294a a násl.)

• **Z.č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim**

Trestně právní odpovědnost

Trestné činy proti životnímu prostředí:

- poškození vodního zdroje (§ 294a)
- poškození lesa (§ 295-6)
- neoprávněné vypuštění znečišťujících látek (z lodí) (§ 297)
- neoprávněné nakládání s odpady (§ 298)
- neoprávněná výroba a jiné nakládání s látkami poškozujícími ozónovou vrstvu (298a)
- neoprávněné nakládání s chráněnými volně žijícími živočichy a planě rostoucími rostlinami (§§ 299, 300)
- poškození chráněných částí přírody (§ 301)
- týrání zvířat a zanedbání péče o zvíře z nedbalosti (§ 302, 303)
- pytláctví (§ 304)
- neoprávněná výroba, držení a jiné nakládání s léčivými a jinými látkami ovlivňujícími užitkovost hospodářských zvířat (§ 305)
- šíření nakažlivé nemoci zvířat (§ 306)
- šíření nakažlivé nemoci a škůdce užitkových rostlin (§ 307)

Trestně právní odpovědnost

Trestné činy obecně nebezpečné (Hlava VII):

- obecné ohrožení (§ 272-3)
- poškození a ohrožení provozu obecně prospěšného zařízení (§ 276-7)
- nedovolená výroba a držení radioaktivní látky a vysoce nebezpečné látky (§ 281)
- nedovolená výroba a držení jaderného materiálu (§ 282)
- nedovolená výroba a jiné nakládání s omamnými a psychotropními látkami a jedy (§ 283)
- přechovávání omamné a psychotropní látky a jedu (§ 284)

Trestně právní odpovědnost

Trestné činy ohrožující zdraví:

- ohrožování zdraví závadnými potravinami a jinými předměty (§ 156-7)

Trestné činy proti majetku:

- poškození cizí věci (§ 228)
- zneužívání vlastnictví (§ 229)

PŘÍKLAD

Dne 4.5. 2006 okolo 17.00 hodiny občan J.K. přijel ve svém autě do lokality zvané Sokolí vrch. Pěšky přešel v horském terénu ke stromu, kde hnízdil sokol stěhovavý (*Falco peregrinus*). Vyšplhal se na strom k hnízdu, ve kterém se nacházela dvě mláďata sokola. Přestože patří tento druh ke kriticky ohroženým živočichům a je celoročně chráněný, vzal z hnízda a odnesl s sebou starší a silnější mládě.

Při nasedání do auta byl zadržen pracovníky Správy Chráněné krajinné oblasti a předán Policii ČR. Při projednávání svého činu se hájil tím, že mládě sokola neopatřil pro sebe, ale na objednávku známého chovatele.

Jak byste posoudili jeho jednání z hlediska vztahů odpovědnosti? O jaký druh odpovědnosti půjde v daném případě? Jaké důsledky by mělo, kdyby mládě uhynulo? Má tvrzení pachatele, kterým se hájil, význam jako polehčující okolnost?

ZOPK § 87 ; TZ 293 v 299 v 301 v 302 v 304? ; ZEÚ?

Trestně právní odpovědnost příklad

Na území národního parku narazil strážce přírody při pravidelné kontrole na dvojici mladíků, kteří v podnapilém stavu pálili zapalovačem, šlapali a kopali do několika desítek jedinců skokana hnědého, přičemž následkem tohoto jednání většina z těchto skokanů uhynula. Skokani hnědí, kteří jsou zvláště chráněni živočiškové, se snažili migrovat přes silnici z louky do blízké tůně.

Strážce přírody mladíky vyzval, aby zanechali svého počínání a prokázali mu svoji totožnost, s tím, že zahájí blokové řízení o udělení pokuty za přestupek.

Mohlo by se jednat v daném případě o přestupek nebo o trestný čin a na základě kterých právních předpisů? (TZ §§ 299 v 300 v 301 v 302 v 325?)(ZOPK § 87)(ZEÚ?)

Trestně právní odpovědnost PO

Z.č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim

- navazuje na obecné předpisy trestního práva - trestní zákoník a trestní řád
- ve vztahu k nim se uplatní vztah speciality a subsidiarity

Z.č. 418/2011 Sb. o TO PO

Zákon stanoví:

- podmínky trestní odpovědnosti PO
- tresty a ochranná opatření, které lze PO za spáchání stanovených TČ uložit
- postup v trestním řízení proti PO

Trestně právní odpovědnost PO

- *Poškození a ohrožení životního prostředí*
- *Poškození a ohrožení životního prostředí z nedbalosti*
- *Poškození vodního zdroje*
- *Poškození lesa*
- *Neoprávněné vypuštění znečišťujících látek*
- *Neoprávněné nakládání s odpady*
- *Neoprávněná výroba a jiné nakládání s látkami poškozujícími ozonovou vrstvu*

Trestně právní odpovědnost PO

- *Neoprávněné nakládání s chráněnými volně žijícími živočichy a planě rostoucími rostlinami*
 - *Neoprávněné nakládání s chráněnými volně žijícími živočichy a planě rostoucími rostlinami z nedbalosti*
 - *Poškození chráněných částí přírody*
- *taxativní výčet všech TČ*

TPO PO

- Trestní odpovědnost právnických osob je definována v závislosti na jednání orgánů či členů orgánů právnické osoby nebo dalších uvedených osob a přičitatelnosti trestného činu právnické osobě.
- PO, proti které bylo zahájeno trestní stíhání, nemůže být do doby jeho pravomocného skončení zrušena a nemůže dojít k její přeměně, ani zániku.

Trestně právní odpovědnost PO

- PO lze postihnout i v případě, že se nepodaří prokázat, která konkrétní FO spáchala TČ
- Zaviněné jednání PO („vina managementu“)
- Odpovědnost zakládá jednání vedoucího (jmenovaného do řídicí funkce i faktického)
- Je-li vyozena TPO PO, není tím dotčena osobní TPO fyzických pachatelů a naopak
- TPO přechází na právní nástupce PO

TRESTNÍ SANKCE

- Tresty
- Ochranná opatření

Při stanovení druhu trestu a jeho výměry je soud povinen přihlédnout mj. :

- k povaze a závažnosti spáchaného TČ,
- k poměrům PO včetně její dosavadní činnosti a majetkových poměrů...

TRESTNÍ SANKCE

Tresty majetkové:

- propadnutí majetku;
- peněžitý trest a
- propadnutí věci nebo jiné majetkové hodnoty.

Tresty zakazující nebo omezující činnost:

- zákaz činnosti;
- zákaz plnění veřejných zakázek, účasti v koncesním řízení či veřejné soutěži a
- zákaz přijímání dotací a subvencí.

Zrušení PO

Povinnost uveřejnění rozsudku

TRESTNÍ SANKCE

Ochranná opatření:

- zabrání věci nebo jiné majetkové hodnoty

Vztah k řízení o správním deliktu

- Pokud bylo zahájeno trestní stíhání PO, vzniká překážka litispence, tj. o daném skutku nemůže rovněž probíhat správní řízení.
- To však nebrání tomu, aby v takovém případě příslušný správní orgán přijal opatření nemající primárně sankční povahu, ale povahu preventivní či nápravnou
- Trestní stíhání nelze proti PO zahájit, a bylo-li již zahájeno, nelze v něm pokračovat, pokud dřívější řízení pro daný skutek proti stejné PO skončilo pravomocným rozhodnutím o správním deliktu.

Občanskoprávní odpovědnost

- Obecná podle OZ
- Zvláštní podle OZ (§ 2920 a násl.)
 - škoda z provozní činnosti
 - škoda způsobená provozem zvláště nebezpečným
 - škoda způsobená zvířetem aj.
- Zvláštní (podle předpisů práva životního prostředí)
 - z.č. 115/2000 Sb., o poskytování náhrad škod způsobených vybranými zvláště chráněnými živočichy
 - z.č. 254/2001 Sb., o vodách (§ 29/2)
 - z.č. 44/1988 Sb., horní zákon (§§ 36 a 37)

Náhrada škody dle z.č. 89/2012 Sb., občanský zákoník (NOZ)

Závazky z deliktů (§ 2894 a násl. NOZ)

- § 2910 - obecná odpovědnost za škodu
 - subjektivní odpovědnost
 - § 2924 - škoda z provozní činnosti
 - objektivní odpovědnost
 - možnost liberace
 - § 2925 - škoda způsobená provozem zvláště nebezpečným
 - objektivní odpovědnost
 - „přísnější“, omezené důvody liberalizace
 - § 2926 - škoda na nemovité věci
 - objektivní odpovědnost
- Způsob náhrady** – primárně uvedením do předešlého stavu!

NOZ č. 89/2012 Sb.

§ 2924 Škoda z provozní činnosti

Kdo provozuje závod nebo jiné zařízení sloužící k výdělečné činnosti, nahradí škodu vzniklou z provozu, ať již byla způsobena vlastní provozní činností, věcí při ní použitou nebo vlivem činnosti na okolí. Povinnosti se **zproští**, prokáže-li, že vynaložil veškerou péči, kterou lze rozumně požadovat, aby ke škodě nedošlo.

§ 2925 Škoda způsobená provozem zvláště nebezpečným

(1) Kdo provozuje závod nebo jiné zařízení zvláště nebezpečné, nahradí škodu způsobenou zdrojem zvýšeného nebezpečí; **provoz je zvláště nebezpečný**, nelze-li předem rozumně vyloučit možnost vzniku závažné škody ani při vynaložení řádné péče. Jinak se povinnosti **zproští**, prokáže-li, že škodu způsobila zvnějšku vyšší moc nebo že ji způsobilo vlastní jednání poškozeného nebo neodvratitelné jednání třetí osoby; ujednají-li se další důvody zproštění, nepřihlíží se k tomu.

(2) Je-li z okolností zřejmé, že provoz významně zvýšil nebezpečí vzniku škody, ačkoli lze důvodně poukázat i na jiné možné příčiny, soud zaváže provozovatele k náhradě škody v rozsahu, který odpovídá **pravděpodobnosti** způsobení škody provozem.

(3) Má se za to, že **provoz je zvláště nebezpečný**, pokud se provozuje továrním způsobem nebo pokud se při něm výbušná nebo podobně nebezpečná látka používá nebo se s ní nakládá.

Občanskoprávní odpovědnost

Náhrada škody:

- vrácení do původního stavu
- v penězích (škoda skutečná a ušlý zisk)

Pokud si škodu na svém majetku způsobí sám vlastník, odpovědnostní vztah nevzniká (náhradu za poškozené životní prostředí nelze uplatnit).

Odpovědnost za škodu – příklad 1

V důsledku havárie na polním hořáku uniklo z petrochemického podniku takové množství znečišťujících látek do ovzduší, že to způsobilo rozsáhlé poškození lesních porostů v městečku Hory sv. Kateřiny. Posudte, zda obec, která je vlastníkem poškozených lesů, má nárok na náhradu škody, podle kterého ustanovení a v čem tato náhrada bude spočívat.

(OZ - § 2910 v 2924 v § 2925)?

Odpovědnost za škodu – příklad 2

Ze Sigmy Lutín uniklo do životního prostředí ředidlo a bylo prokázáno, že v důsledku tohoto úniku došlo ke kontaminaci podzemních vod ve studnách občanů v nedaleké obci.

Jakým způsobem je Sigma Lutín v tomto případě nahradit lidem ztrátu, resp. znehodnocení pitné vody?

(§ 29 odst. 2 zákona o vodách č. 254/2001 Sb.)

PŘÍKLAD 2a

Majitel studny zjistí, že voda, již je oprávněn ze studny odebírat, je znečištěna a znehodnocena

- a) únikem ředidla z nedalekého podniku
- b) průsaky z hnojiště souseda

VZ § 29, 42, 125a písm.l)

NOZ?

Odpovědnost za škodu – příklad 3

Strážce přírody mladíky vyzval, aby zanechali svého počínání a prokázali mu svoji totožnost, s tím, že zahájí blokové řízení o udělení pokuty za přešůpek. Po opakované výzvě začali strážci vyhrožovat a následně jej fyzicky napadli. Strážce utrpěl při následné potyčce zlomeninu čelisti, kvůli které musel být hospitalizován. Jeho kamarád, který mu přispěchal na pomoc, stačil zavolat mobilním telefonem Policii ČR, která oba agresivní mladíky zajistila. Nicméně i kamarádovi strážce stačili způsobit škodu na šatech.

Má kamarád strážce nárok na náhradu škody? Pokud ano, kdo mu ji poskytne a za jakých podmínek? (§ 81b z.č. 114/1992 Sb.)

PŘÍKLAD

V Beskydech se vyskytuje 4 členná smečka vlků.

Vlk je kriticky ohrožený druh. Občas strhne nějakou ovci ze stáda. Mají chovatelé ovcí nárok na náhradu škody, kterou jim způsobil vlk a vůči komu by jej měli uplatnit?

Z.č.115/2000 Sb.

Odpovědnost za ekologickou újmu

Ekologická újma podle:

- a) Z.č. 17/1992 Sb., o životním prostředí
- b) Z.č. 167/2008 Sb., o předcházení ekologické újmě a o její nápravě

Odpovědnost za ekologickou újmu

(Z.č. 17/1992 Sb., o životním prostředí)

Ekologická újma (§ 10 a 27):

- ztráta nebo oslabení přirozených funkcí ekosystémů, vznikající poškozením jejich složek nebo narušením vnitřních vazeb a procesů v důsledku lidské činnosti.

Odpovědnost za ekologickou újmu

Odstraňování ekologické újmy:

- obnovením původního stavu
- kompenzační opatření
- náhrada v penězích

Oprávněným subjektem je stát.

Odpovědnost za ekologickou újmu podle z.č. 167/2008

Ekologickou újmu se rozumí nepříznivá měřitelná změna přírodního zdroje nebo měřitelné zhoršení jeho funkcí, která se může projevit přímo nebo nepřímo; jedná se o změnu na

1. **chráněných druhů** volně žijících živočichů či planě rostoucích rostlin nebo přírodních stanovištích, která má závažné nepříznivé účinky na dosahování nebo udržování příznivého stavu ochrany takových druhů nebo stanovišt, s výjimkou nepříznivých účinků vyplývajících z jednání provozovatele, k němuž byl oprávněn podle § 5b, 45i a 56 zákona o ochraně přírody a krajiny; kritéria pro posouzení významu účinků na dosahování nebo udržení příznivého stavu ochrany chráněných druhů a přírodních stanovišt jsou stanovena v příloze č. 3 k tomuto zákonu,
2. **podzemních nebo povrchových vodách** včetně přírodních léčivých zdrojů a zdrojů přírodních minerálních vod, která má závažný nepříznivý účinek na ekologický, chemický nebo množství stav vody nebo na její ekologický potenciál, s výjimkou nepříznivých účinků v případech stanovených podle § 23a odst. 4 a 7 vodního zákona, nebo
3. **půdě** znečištěním, jež představuje závažné riziko nepříznivého vlivu na lidské zdraví v důsledku přímého nebo nepřímého zavedení látek, přípravků, organismů nebo mikroorganismů na zemský povrch nebo pod něj,

Odpovědnost za ekologickou újmu podle z.č. 167/2008

Odpovědnost provozovatelů činností uvedených v příloze - objektivní za výsledek v podobě ekologické újmy nebo její hrozby (i bez porušení právních povinností)

Odpovědnost provozovatelů jiných činností, které jsou vykonávány v rozporu s právními předpisy, za škodu na zvláště chráněných druzích a jejich stanovištích

Negativní vymezení věcné a časové působnosti

Odpovědnost za ekologickou újmu podle z.č. 167/2008

- Princip prevence
- Princip znečišťovatel platí
- Princip naturální restituce

Odpovědnost za ekologickou újmu podle z.č. 167/2008

Princip prevence:

- Povinnost provozovatele provádět preventivní opatření i v případě, že ke škodám na životním prostředí dosud nedošlo, ale existuje bezprostřední hrozba takových škod
- Povinnost informovat příslušný úřad
- Povinnost přijmout nápravná opatření za účelem omezení dalších škod
- Finanční zajištění (§ 14/3 – výjimky)
- Hodnocení rizik činností v příloze č. 1

Odpovědnost za ekologickou újmu podle z.č. 167/2008

Princip znečišťovatel platí:

- náklady potřebné na předcházení ekologické újmy nebo na její nápravu,
- náklady na zjištění a posouzení ekologické újmy, posouzení vzniku její bezprostřední hrozby,
- náklady na řízení,
- náklady na provedení preventivních nebo nápravných opatření nebo jejich vymáhání od provozovatele,
- náklady na sběr dat, na sledování a kontrolu
- další náklady související s předcházením ekologické újmy nebo s její nápravou.

Výjimky z povinnosti provozovatele hradit náklady (§12)

Odpovědnost za ekologickou újmu podle z.č. 167/2008

Princip naturální restituce:

- upřednostnění nápravných opatření před peněžními kompenzacemi
- obnovení stavu nebo nahrazení životního prostředí
